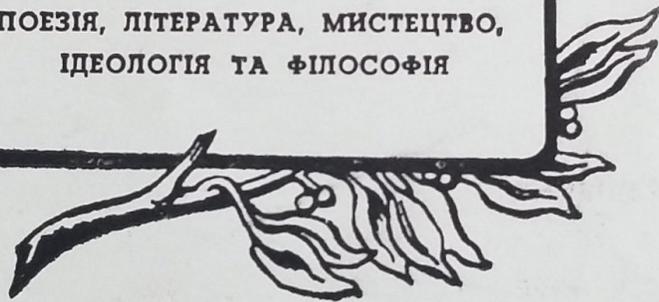

СВІТАННЯ

ПОЕЗІЯ, ЛІТЕРАТУРА, МИСТЕЦТВО,
ІДЕОЛОГІЯ ТА ФІЛОСОФІЯ

СВІТАННЯ

КВАРТАЛЬНИК

ПОЕЗІЇ, ЛІТЕРАТУРИ, МИСТЕЦТВА, ІДЕОЛОГІЇ ТА ФІЛОСОФІЇ

Видає Редакційна Колегія.

Головний редактор: Володимир Шаян.

Секретар редакції: Лариса Мурович.

Члени Редакційної Колегії:

Р. Володимир, Ігор Качуровський, Галя Мазуренко, Левко Ромен

Редакція застерігає собі право скорочувати і виправляти надіслані матеріали.

АДРЕСА РЕДАКЦІЇ:

1950 Glenview Rd., Pickering, Ont., Canada

АДРЕСА АДМІНІСТРАЦІЇ:

P. O. Box 7 Stn. E., Toronto 4, Ontario, Canada

Рокова передплата 2.50 дол. Ціна окремого числа 75 центів.

SVITANNIA

a Ukrainian Magazine of

POETRY, LITERATURE, ARTS, IDEOLOGY AND PHILOSOPHY

Editorial Address:

1950 Glenview Rd., Pickering, Ont., Canada

Business Address: P. O. Box 7 Stn. E., Toronto 4, Ontario, Canada.

SVITANNIA is published quarterly.

Single copies 75¢. Subscription price \$2.50.

ВОЛОДИМИР

ДУХ НАЦІЇ

Сковорода і Шевченко — це два чергові втілення Духа Української Нації. У їхньому житті, у їхній долі, у їхньому світовідчужанні і творчості та в їхній борні існує не тільки схожість, але тотожність духового підмету.

Що це є Дух Нації?

З усіх прагнень, з усіх учинків, з усіх геройств, з усіх досягнень духа, з усіх найкращих надхнень, з усієї доброї і лихогої долі, з усіх найвищих думок, постають і живуть кристали Духа Нації. Він — її вершок і її призначення. Доля нації нерозривно з ним зв'язана. Він є втіленням долі нації. Вирішає про неї і творить її на цілі століття. Він сягає так далеко і так глибоко, як далеко і як глибоко сягає сила морального призначення нації.

У його часовому втіленні прагне повністю проявитися Вічний Дух Нації, утаєна можливість її досягнень, горішня межа її призначення у космічному розвитку.

Його борня є борнею нації, його шукання — шукання нації. Його помилка, його гріх, його заблуд, його злочинність є помилкою, заблудом чи злочинністю цілої нації.

Його свідомість обіймає дослівно свідомість цілої нації.

Його коло ідей є вершком ідейності нації.

Його святість має силу освячувати цілу націю, оскільки вона чуттєво зв'язана із своїм духовим вождем.

В усіх утіленнях буває він провідником чи вождем нації, буває її віщуном, її пророком, її учителем, а часто її вождем і віщуном рівночасно.

Коли нація відчуває нерозривний зв'язок своєї долі із його долею, коли його слухає і йде за ним, тоді вона росте і розвивається.

Але буває, що нація не слухає своїх пророків. Бувають теж пророки не свого народу, не у своїм народі. Це найтрагічніші, а часом найвеличніші випадки в історії людства.

Нація, що не слухає свого пророка, іде по лінії загину.

Справді Шевченко обійняв своїм духом усе життя й відчуття свого народу. Дослівно, не було такого болю й такого пориву, що його не знав би Шевченко. Основна сила його творчості — це психічне переживання святости.

В душі Шевченка пробуджується воля здійснювання святої боротьби у пеклі зовнішнього світу. Він хоче вицідити із жил народу сукровату кров і налити туди чистої, святої, лицарської. Він хоче щоб його нарід став нацією святих лицарів. Він вірить Живому Духові Правди і Волі.

Свою духову і ідейну поставу досягне він легко, майже без ніякого зусилля і без ніякого хитання. Титанічна сила його морального призначення була немов би згори йому дана, згори в ньому закладена. Він — без ніякого морального перевороту чи переродження, без тіні хитання — будиться до свого нестримного походу на моральні й духові верховини «Кавказу». Його велич така проста і природна, що багато дослідників не помітило пророчих висот його творчости.

Такі висоти здобуваються титанічним зусиллям і працею цілих поколінь, цілими сторіччями змагань і страждань народу.

Шевченко переймає прапор святої борні від Сковороди. Обидва вони родяться із тавром святих лицарів на чолі. Шевченко дає початок здійсненню цієї боротьби у світі політичних змагань, у світі політичної боротьби перш за все власної нації. У такому розумінні ідеї Шевченка є конкретизацією та реалізацією загальних ідей Сковороди.

Основна сила духа Сковороди — це проявлення святости лицарів Духа, що є основним призначенням нації.

Стрінемося в нього з повним самоусвідомленням сутности цієї сили. Сковорода не тільки докладно знайомий із законами почуття святости, але йому докладно відомі всі стадії цього переживання від перших зворушень очищення і просвітлення до висот екстази та об'явлення.

Прозріння механізму сліпих сил світу, ясне відчуття Божественної Природи людини, об'явлення високих правд радості Буття, велична життєва погода, повна особиста свобода у свідомому здійснюванні власного життєвого призначення, а найважливіше — борня цілого життя зі Змієм, що заливає цілу землю потопом своєї брехні, його блискуча перемога над цим Змієм, — ці величні досягнення людського духа виростають високо і далеко поза межі однієї нації.

Сковорода — це з'явище всесвітнє.

Дух Української Нації у довгій низці своїх утілень буде черпати свою бойову міць із сили величної перемоги над Змієм лицаря святої борні, — Сковороди.

ДО ВЕЛЬМИШАНОВНИХ ЧИТАЧІВ

Повідомляємо, що вже вийшла з друку нова наукова студія проф. В. Шаяна п. з. "Найвище світло" (про Сварога і Хорса). Книжка обіймає 54 ст. і її, у ціні 1 дол., можна замовляти в голови або секретаря Громадського Комітету, яких адреси подані на 32 ст. цього журналу.

П Е Р У Н

1.

Із сивини віків, мов кораблі
З останками князів, що впали в січі,
Встають вогні із прип'ятської мли,
Ідуть волхи із свічами заріччям,
І моляться, щоб духи зникли злі,
Ясніше стало в Перуна обличчя.
Хай виведе на небо він громи,
Поб'є поганців клятих серед тьми.

2.

Він там на київських горбах стояв
Із вусом золотим, на пострах люду.
Світилась зелень придорожних трав,
Новітні із небес з'являлись чуда.
Дим із требниці хмари досягав,
Князь у хозар збирав тоді полюддя,
В миньковім щастя не було житті,
Вони пропали, ніби обри ті.

3.

Ще й досі Кия перевіз з імлі
Ген виринає край дніпрових схилів.
Либедь, Хорив і Щек отам жили,
Аскольдова видніється могила,
Де Святослава воїни пливли, —
В порогах напиналися вітрила.
Алмаз, що у руці Перун тримав,
Шляхи серед бездолля освітляв.

4.

На похоронах серед буйних тризн,
Чиясь любов була навік розбита,
Злітались духи з вітряних вітчизн,
Хмільним упитись на бенкетах житом,
Шеренгу вздріти ідолів, де хмиз
Підпалено під мертвим, що сповито
У саван і в човні готовий в путь
До тих світів, де прадіди живуть.

5.

І деревляни в честь своїх богів
 Молитви рунні в капищах справляли.
 Упав княгині Ольги владний гнів
 На деревлянський край, в злоріких далях.
 І Коростень підпалений горів,
 Із горобцями стріхи догоряли,
 Бо наче одкуп, мов останню дань,
 Взяла з них Ольга в ропухову рань.

6.

Багату тризну жалісно вона
 По Ігореві вбитому справляла,
 Угамувалася з пожеж весна,
 Пишались зично ягоди-коралі,
 Не чепурилась Лада край вікна,
 До волхва сіножаті прислухались.
 Він щось недобре краю віщував,
 До чистотілу нахилився трав.

7.

Він віщував, що інший бог з чужин
 Статую Перуна утопить в хвилях,
 Гукати будуть люди від долин:
 Хай видibaє із води щосили!
 Потягне Перуна у річку кінь,
 Ударить копитом у груди білі.
 За ідолами села в скінну ніч
 Заплачуть і завие тужно сич.

8.

Мов правда про любимого коня,
 (Олега смерть у ньому заховалась,
 Що волхв передчував) — предтеча дня
 Була загибель тих, що величались
 На пагорбах, на зрубх гордих пня,
 Їх за богів, за справжніх люди мали.
 Мокош, Симаргло і Стрибог пропав
 Під таємничий шум бджолиних трав.

9.

Де гордо височів Перун колись,
 Статуя Володимира чавунна
 Стоїть з хрестом, вдивляється за ліс
 Через Дніпро у видивах бурунних,
 Людських тут море пролилося сліз

Від печенігів, обрив, диких гунів.
Від цього, може, і Дніпро-ріка
Шумить і не всихає у віках.

10.

І ми надіємось, що як із хвиль
Той ідол виринув би і причалив
До берега, так смуток прямих піль
Навіки пропаде в шуварних далях.
Проміння кине Хорс біля могил,
Запише волі людської скрижалі,
Щоб радість і мужніла і росла,
Вливала внукам Велеса тепла.

Никифор ЩЕРБИНА

ВІРА ПРАПРЕДКІВ

(Аформизми)

1. Народ, який запозичає чужу віру, — духовно не самостійний.
1956.

2. Кожний народ спроможний створити власну віру на основі
своїх вірувань, моралі та історії.

Вернути свою віру і розвинути її до ідеальної ніколи не пізно.
Релігія твориться сторіччями.

12 лютого 1958.

3. Не топчіть того, хто схибив і пішов лихою дорогою! Ви-
тягніть його з багна і поставте на ноги. Увімкніть його до лави чесних
і щирих трудівників. Тільки тоді він відчує сутність, красу і снагу
життя. Хай і він буде гідний шанування Великого Подателя.

18 листопада 1959.

4. Одухотвор і опрозор підупалого брата, у потемнілій душі
якого сичать отруйні гадюки. Убий гадюк і розвій темряву. Дай йому
світло дня і любов до ближнього.

18 листопада 1959.

5. Підійми того, хто живцем падає в безодню. Він спустоше-
ний; він — вогка глина, з якої можна ліпити все. Вдихни у нього
теплу іскру правди й чесноти земного буття і непохитну віру
в Дажбога.

18 листопада 1959.

С Л О В О С В Я Т О С Л А В А

Рано вранці перед світом
Рече Святослав,
Син Ігоря,
Золоте слово
До воїнів вірних
І до Русі всієї:

«Браття і дружино!
Гридні любимі,
Воїни вірні!
Вже вороги з усіх сторін наступають,
І від Дунаю і від Моря
Нас оточують.
Якщо із соромом завернемо
Пропаде Слава
Непереможної зброї Русичів,
Що як світло сонця чисте
Сіятиме по віки над світом.
Не покриємо цієї слави
Ганьбою сорому,
І не втечемо від лукавих ромеїв,
Що нашого рабства прагнуть.
Бо віримо вірою предків,
Що хто соромно втече із бою,
Буде рабом на землі
І рабом у підземеллі
Ворогові служити.
І сором власний без кінця
Буде йому карою
За страх нікчемний.

А воїни хоробрі
Сорому не знають,
І по смерті служить їм Слава
В небесах Перунових,
Де всі славні вої перебувають
І там у радості живуть,
І наново на землі
Воїнами вільними родяться.

Тож не посоромимо
Землі Руської,
Не зрадімо слави,
Що вірна ішла усюди
Перед Руською Зброєю,
Поза нею і перед нею
Народи і племена приєднувала
До Руси Великої.
Боротися буду з вами
І попереду вас,
Щоб голову зложити
За славу святу і віру предків.

А коли поляжу,
Ви самі дбайте
За голови ваші!»

Тоді загомоніли воїни вірні:
«Де ти, князю, голову зложиш,
Там і ми свої голови положимо,
А не посоромимо Землі Руської
І рабами не будемо!»

І залунав цей зов
Гомоном зброї:
Слава Князеві Святославові!
Слава Руській Зброї!
Перунові вічна слава!

І цей зов залунав,
Аж гори задрижали,
І серця ромеїв задрижали
Під панцерами залізними.

Олекса РАНЬ

К І Н Ъ

(Із книги «Дівчина морських берегів»)

Копитами б'єш мій коню, —	Дивишся на шлях,
Мабуть, хочеш в бій?	Вгледів здалека могили —
У розвідку чи в погоню,	Сум в твоїх очах.
Вороний ти мій?	Спалахнула іскра рання
Тільки сурми засурмили —	Десь серед житів —

Лунко піснею повстання
Ти б кудись летів.
В луг ідеш, із водопою,
Ржеш і рвешся ти,
Мабуть, вроджений для бою,
Ритми — копити.
Ти не хочеш одживати:
Раз пожив і згас.
Щоб життя було, як свято —

Не буденний час.
Вершник твій наготові,
Серцем молодий,
В кожній дії, в кожному слові,
Чуеш, вороний!
І погнали, як світання.
Слід — вітри та дим.
Перша подорож, остання?
Жити — молодим!

Лариса МУРОВИЧ

ВЕСНЯНКА

Гей, веснянко, гожа панно,
Чом не спала ти вночі?
— Тим, яким без бою банно,
Тут гострила я мечі.
І гострила й замовляла:
«Хай у вас палає гнів,
Устромляйтесь, наче жала,
В люте серце ворогів!»

Гей, веснянко, гожа панно,
Ще робила що? Промов!
— Шила я бійцям старанно
Злото-синю коругов.
Я при сьйві зірки шила,
Аж прояснив Дажбог шлях,
Це ж його промінна сила
Кличе прапор до звитяг!

Гей, веснянко, гожа панно,
Чом пішла ти ще й на лан?
— Лицарям я рвала рано
Запахуший наш евшан,
І до серця положила
У прощальну, щасну мить,
Тим то й лава їхня мила
Ні, в бою не затремтить!

1963

П А В Л О

Присвячую Літературній Дружині

Широко в мілину розливалася ріка, тут і бродом приходиться. По цей бік густа зелень загородів, по той — розлогі м'які левади, аж до самого лісового зрубу на узгір'ї. Ліворуч — гугнявий млин винісся, отож і шумить усе та й гуде, як той статечний джміль в безпутньому колуванні. Внизу ж вирує, біситься спінена вода, до неможливого втиснута у вузький просмик, куди з колодами вгатили дебелу дощану стіну. На малому місці неабияка глибінь постала. Відомо, сільська гребля. Сонце вище підіймається, полуденну спеку звіщує.

З боку пасовиська змагається на силі звучний дитячий гук. І ось, у навстіж розчинені ворота надбрідного прибережжя розгомонно вкочується невеличкий похід. Розхристана, босоніжна громада різного віку, від чотирьох і вгору до двадцяти років приблизно, знать, неабияку розвагу має, бо аж заходиться від реготу і різноголосся. А всьому причиною отой пошарпаний чоловічина посеред них, ні то пустельник якийсь, ні то місіонар. Мов на ласий шматок комашня, так і напосілись на нього дітиська, і не випустять зі свого затиску. Одні торгають за порвані залишки одежі, зі сміхом допитуючися, що це за цісарські отакі шати на ньому, інші наступають на розтоптані до краю ходаки, прирівнюючи їх до Абукасимових капців стомилевих, а ще хто добирається аж до дядькової бороди апостольської, посплітуваної в масу хвилястих кудлів із довгою, такою ж нерозчесаною гривною.

— Павле, далєбі, уважай, громадський цирульник ще із позаторік на тебе із сокирою засівся, грозив, що не той буде, як тобі волосся не вкоротить — усіляк дражнять. Але той не свариться, ні не відборонюється, навпаки ще цього, чи того з насмішливої дїтлашні костистою рукою по кучерявій голівці погладить, чудак та й годї. Хїба що уста його тут і там злегка порушаться, ледь чутний шепїт видобудеться. Та що там дивуватися, чейже горобенята неоперені.

— Кажуть, Павле, ти із самим царем Навуходоносором у розмову заходиш... А оце ти, певно, відьму Феську заклинав, що то чужі корови видноє — малеча нуж наново присікатися. Черговий зрив лункого смїху і радощів. Нема бо то більшої для них забави від тієї, як Павло в тїй сторонї зненацька появиться. Зараз же візьмуть помїж себе, і пиши пропало — хутко не вирвешся.

Розїллятї в каламутне плесо води спинили дальший прохїд незвичайної цїєї процесїї. — Агов, Павле, таже викупаємося тепер, га? — тут же, покидавши із себе нашвидку все, в чому були, розганяють-

ся голопупенки в настоялу калабаню, бовтають її бризкають водяними іскрами в усі боки, Павла від берега відтягають. І вже грузне він по коліна в отій саджавці, розвівши руки над головами пустотників — наче той завітній Іван Христитель, свою паству благословляє. Дітвора, на хвилину призабувши головний предмет своєї уваги, грайливо розсипається по пливкому доквіллі, а Павло все ще нерішено на одному місці стоїть-вистоює.

Так же й він колись легкодушно по водяному дзеркалі плигав. Ураз відбиваються в ньому його ж потонулі досвідки... Ще мамуня жили, візьмуть було за руку, в церкву поведуть — молися, мовлять, Павлуню, до Бозі, а все тобі буде, як вимолиш. Ото просить він, несвідоме дитинча, як би то булку раз дома попоїсти. Перегода, з найбільшим напруженням домів повертаючи, не може діждатися сповнення свого побажання. Та де там, не то булка, а хоча б паляниця дісталась йому! По-старому вихлептуй швидше із спільної миски юшку, бистріш уплітай бульбу і борзо попивай з великого горняти квасне молоко, а то решта голодної братії випередить, тобі не стане і тоді хоч зелепухами напихайся. Щось, видно, не до ладу цим разом нараїли йому мамуня. А проте, всім еством своїм прив'язався з того часу до храму Господнього, ні утрени, ні маївки, ані того молебня не пропустить. Тайники святого письма стають йому спроквола потрясаючими особистими відкриттями, і він, мов губка, вбирає в себе кожнісіньке слово духовника. Та й із ломиголовками шкільної науки куди легше як іншим малюкам справлятися йому. Чисте диво якесь росте, зглядаються на нього свої і чужі.

Ото жадібно услухається було в євангельську проповідь і залягають йому важенні слова глибоко в серці: «Не збирайте собі скарбів у цім світі... Скоріше верблюд вушком голки пройде, як багатій у царство небесне... Будьте непорочні душею, як ті невинні діти... Смиріться, не вислуговуйтеся власному божкові... Не обманной... Люби ближнього свого як себе самого... Бери свій хрест і ходи за мною...» Сам не знає, що з ним діється, тільки змінився відтоді Павло до непізнання, такий уже тихий, задумливий став. Дома по-своєму толкують — хтось наврочив. І так зростав, аж парубок із нього вийшов. Та не такий, як усі. Ровесники його міряються один з одним своєю силою, а він усім поступається. Ті, бувало, не в жарт поб'ються, Павло ж, мов бальзам, хоч до рани прикладай. У кого проклін почувеш, а від нього благословення. Інший гнівом скипить, затнеться, такий злопам'ятний, зненависний, а він кому лише і за що вже не простить. Усі довкруги нього хапкі, на чуже пожадливі, не то що Павло — здійме він із себе хай останню сорочку, а віддасть охоче ближньому в потребі, А он іде він у гарячу днину, шапку на очі насунув, від саяних променів сонця прислонює. Навпроти ж йому якийсь

старець, занедбаний, обдертий, з оголеною головою. Слава Йсу! Помагай Бі! — А чи не дав би мені, Павле, своєї шапки, тобі всеодно нічого не треба... А в мене, бач, ні волосинки на потилиці, сонце палять, дошкулює. — Тут же й, без проволоки, одержав від Павла, чого собі забажав.

Чи не за те ж і відріклись його свої, а чужі насміхатися стали, божевільним прозвали. Отже, ходить дурак Божий Павло добрий десято́к років уже селами і присілками, шляхи й дороги сходжує, натще-серце царство Боже на землі проповідує. Де тільки не побачиш його, і в далекі сторони запускається, босоніж, в одному, що на нім. Та йому що? Чимнебудь задовольниться. Пташка яка, а й про ту Творець подбає. Тим паче про нього. А то й добрі люди не забудуть. А от у брата Михалка золоте серце. І ще хто-інший трапиться з родини, наділить яким хо́даком, проходженням лахом, проте нічого поряднішого не тримається його довго, неодмінно віддасть усе ліпше, що має, кому попало. — Вони від мене більше потребують — каже; а сам же вбогий як турецький святий. Отак розходжує по людях у кожну пору, влітку, взимку, в будень чи свята, ранками, днем, або смерком — тут щирі поради в нещасті подасть, там руку до непосильної праці прикладе, хворому самарянином у пригоді стане, вдові у крайній біді мідяком послужить, безпритульного сироту зогріє, пригорне. Цього в горі потішить, того на правильну путь зведе, людей доброї волі аби тільки на дусі підтримати, грішників хоч покірно напімнути — отакий постійно Павло був, живий приклад проповіданих, щораз рідше втілюваних чеснот, а водночас — притча в народі.

— Он-де дурного Павла кудись знову вигоном понесло, — перекликнеться на перелазі молодиця із старішою жінкою. — А що вдієш, як не дав Панбіг щастя ні розуму — та ж їй у відповідь, мимохить зі спочуттям на голову вказуючи, ще й перехреститься. А он у церкві то вже рідко коли Павла хто вгледить. Господь усюди ж, то й усе більше на відлюдді, під одвертим небозводом природи став Його шукати.

А ось сонце припікає, дітваки біля нього без угаву у воді мочаться, не наплюскаються, Павло ж, уставившись над ними, як той Янгол-Хоронитель, мозчить, бозна, про що задумався. Аж тут репіт повітрям як не стрясне! У глибокій бовтні просто греблі дитина то виринає, кричить, то знов пірнає. — Ой-йой, Петруньо Дзюрбасів із молів у ковбню обсунувся! — верещить-заходиться хлопчак, не відає, що йому робити, та й решта стривоженої дітвори тільки безрадно приглядається. На всіх очах дитина потопає.

Не тямлячи себе, миттю кидається в той бік Павло, пробігає туди що-духу, болото колотить, воду ногами в бризки розбиває, вже припав до винесеного над греблею вбитого беріжка, всім верхнім

тілом вниз перехиляється, за всяку ціну пробує-намагається досягти потопаючого, але того вже вода на сам стрімкий спад, у колючий шум і тріщя на його поверхні поштовхує. А там же в долині вир такий, що Господи! Як у пеклі якому кипить, кітлує, перекидається... Уже не свідомий того, що чинить, плавати адже не вмів, скаче Павло в чім був у мутну глибину, не зважає на себе, стає інструментом вищої сили — квапливо сягає за чубом голівки, що на хвилину з каламуті показується, і ось, стихійно вимахуючи в усі боки раменами, якось зачіплюється прибережного пня. Сяк-так з бідною викарабкався сам на сухе і хлопчину витягнув за собою з халепи. Малий, щоправда, напився достоту води й на смерть залякався, але позатим нічого йому не сталося, швидко прийшов до себе.

— Відведіть його, хлопці, до хати і аби ніхто з вас більше в тому непевному місці не показувався, а то біди напитаєте, — ще наприкінці всіх остеріг Павло і, як той промоклий до кістки собака, поплентався в супротивному напрямку.

Над недалеким бором саме буря надтягала. Грізно дудніли громи в повторних перекогах. Раптом, як січа, прорвалося з-під згущеного олива насуплених хмарищ. — Мокрому дощу не страхатися — погадав собі Павло й, ані трохи не кваплячися, простує під лісовий захист. Тупцює по калюжах, ось тільки ще б сіножать перетяти, злива за той час шумить, навколо град як зерно з-під ціпа розскакує, а Павлові все байдуже, своє міркує. Ото перепитують його люди, чому не поселиться де, домівки не тримається. Хіба Бог не всюди з ним там, де йому шлях — чи то в пустелі, гущавині, чи на людному місці. У сні й на яві. — Таж так не випадає — ті ж далі наполягають — людині про людське дбати, от побудував би собі хоч малу яку комірку та й жив би, як усі живуть, по-справжньому, по-чоловічому. — А в Сина Чоловічого був дах над головою, — обізветься на те Павло, ще там хто що докине та й більше не займають. А він уперед же чимчикує своїми вітряними шляхами. Надивився на заплутані, повикручані стежки людського життя, ой надивився, іншим разом жак, а то й розпач огортає. А при тому твердять, що по-християнському живуть. Навіть і не свідомі того, як розминулися з Христовою наукою. Тільки назверх, на словах християни, а на ділі? Де ще вона, ота віра в людей збереглася?

А втім на біль, негодування й розпач не пора. Передчуває Павло прихід ще лютішої доби, кожним нервом задалегідь переживає її, нещадну, кров морозить йому в жилах. Знає, що прийде диявол, і вже терпить на собі муку мільйонів — допитують, тормосять, кидають у темницю, мучать тілесно, а ще гірше духово, плюють

на все найсвятіше, чинно зневажають, тоді гонять в незалюднений край, стократ убивають... Розстрілюють, розпинають, заморожують, на смерть невідомою працею заморюють.

Завірюха розгулялася на добре, пішла така туча, як рідко, але Павло вже під щільною листовою покривою. Раз-по-раз громи вдаряють, глухо стогне від хуртовини діброва, запалий морок щораз просвердлюють раптові прориви блискавиць. Здається, кінця хуртечі не буде. Поговірка каже, що хтось у такий час повісився, як Юда окаянний.

Павло заточується у темряві, на мить об конар бука спирається, а там зі стогоном обсувається на коліна і підносить зложені до молитви долоні вгору. — Господи Боже, як запобігти грядучим нещастям, як оминати страшну недолю? Ти бачиш, знаєш, а мовчиш, на все дозволяєш, і лихо панує... О, відверни негоду, визволь мій нарід, пішли йому щастя, добробут, дай йому долю, наділи власною владою. — Павлове серце кривавиться, він до болю ламає руки, б'ється головою об стовбур дерева. — Коли твоя воля, скарай мене одного за всіх, а їх не карай, збережи, свободу даруй, о, прийми мою жертву — судорожно хлипає, всім тілом простягнувшись чолом униз, до сиріо насиченої рухливими ручаями землі. І так триває довго-довго в німому скам'янінні, напів-живий, напів-мертвий, не тямлячи себе. Глуха ніч темрявою сковує бір.

А втім зривається Павло на рівні ноги, розкидає вшир рамена проти чорного неба й раптом із грудей пронизливий крик виривається: — Боже! Чи Ти є? Де ж Ти, Господи? — Аж відгомін котиться. Проте, хоч згодом тиша далі двигтить, ще більша після її нарушення, як поперед, Павло знівеч'я здригається, виразно вчувається голос, відповідь на побивання його душі.

— Я всюди. У тобі і в цій деревині, що під нею, мов осика, тремтиш. У воді, на землі, під землею і в надземних просторах Я. У супокі і в русі, у мирі і на війні Я. Навіть у цьому ніщотному комарі, що до кори притулився, інакше він і мить не існував би. Я теж і в електричній насназі відрокотаної бурі, інакше вона і не розгорнулася б. Але комара й деревини, часу й простору, повітря, суходолу й океанів не стане, а Я далі буду. Перенесу тебе й усе животне із земного в надземне, увіковічну. Я там, де все, видне й невидне, відзивне й нечувне, Я там, де добре, не забракне мене й там, де лихе. Я — всюди.

— Хто Ти, Господи Боже?

— Я те, що є, було й буде. Я народини, життя, зміна, не смерть, а зміна, і воскресення. Я в усьому живучий стан — енергія в атомі, рух у протоні й електроні, буття в первісній клітині й найрозвиненішому організмі. Я не те, що життя одиниці, Я життя вза-

галі. Життя, напрям і мета. Не видно мене, бо Я не матерія, а те суттєве, що в кожній речовині; що її оживляє і надає сенсу її існуванню. Не було мені початку й кінця не буде. Я в цьому і тому світі, як і у всесвіті. Коли б одної-другої плянети не стало, моє буття в інших продовжуватиметься. В довічне. Я відкритий для кожної свідомости, людської, тваринної, ростинної. —

Коли Ти в доброму і злому, Боже, то як впізнати, що добре, а що лихе? —

— Добро, зло, правда, неправда й усе інше існують як вибір поруч на те, аби себе взаємно відрізнати та, щоб у висліді їхніх співіснувань і зударів, доконечне залишилось. Не все добре — повністю добро, не все лихе — повністю зло, не все правдиве — повністю правда, не все інше — повністю іншість. І не все, разом узявши, таке ж увесь час. Те, що було — пройшло, що є — проходить, пройде і те, що прийде, усе міняється. І всьому короткотривала дочасність, ніщо не вічне. Тільки в мені є вічність. Не однака, не статична вічність, а схожа на туземність, із усіма відхиленнями. Аж наприкінці буття світає знання, яким існування було і яким повинно було бути. Така сутність незглибної вічності. —

— Господи, значить, буде те, що буде, незалежно від усього? —

— Ні, буде те, що буде, залежно від усього — від твого буття і буття всіх. —

— Яким же мені бути, Боже? —

— Будь таким, як у собі повсякчас мій голос поради вчуваєш. Чи звеш це сумлінням чи святим обов'язком, одне вірне — це твоя власна, незфальшована правда. В ній твоє покликання. Воно здійснитиметься у вищому, загальному пляні. Іди до своєї вичутної мети, а всю дальшу турботу мені залиш. Я, твій Бог, довершу. —

Прочунав Павло у яскравому сонці дня. І простував він надалі, в усьому з Богом. Пройшли роки апокаліптичних страхіть, щезали люди й народи з лиця землі, а Павло все, добре й лихе, пережив. Аж раз узимку, як переносив завіяними снігом полями таємну пошту, щоб конечні звістки передати повстанцям, досягла його ворожа куля. Так і провалився в глибоченну, снігом присипану яму, і стала йому тимчасовою могилою.

Коли ж на весні з відлигою попали на його тіло, годі було горішні члени напростувати, поздовж уложити. Лежав бо із широко розправленими раменами — чоловіче втілення хреста. Так загинувши, замерз, і закостенілим знайшли в такій поставі. А безбожна влада саме тоді останній хрест із цвинтарища зривала. Отак доніс Павло свій хрест до кінця. Смертю й він смерть подолав.

Гейз, 6. вересня 1965 Р. Б.

Іван КРАВЧУК

М А Ї В К А¹

(Спогад з Бригідок-в'язниці про Друзів з УВО-ОУН, 30-их рр.)

«Була колись шляхетчина,
Вельможная пані...»

Т. Шевченко

Перед вікнами
Камер в'язниці
Невидна рука
Ласкаво дбає:
Рік-річно
Старого каштана
Вбирає.
Із пальчатовидого листу
Зелені шати накидає.
Надію в'язням — зелень весни —
На волю-долю відновляє.
На простерті гілки,
Мов на вівтарі свічі —
Суцвіття китиці,
Зразково розставляє.
Крізь решітку — аромати
проникли, проникли,
Незліченні пірамідки —
квіточки, квіточки.
Рожевато-сніжно-білі
кольори, кольори.
Символи краси, почуттів
чистоти, чистоти.
Тут щоранку,
Щосвітанку,
Ледве обрій
Провидніє,
Злітають сім'ї сердешні:
цінь-цвірінь, цінь-цвірінь!
І лине спів із каплички
горобців, горобців...
Господу хорал прекрасний
на хвалу, на хвалу.
— Щастя чудове спливає..

**

А побіч? Ох, побіч...
Костьольна каплиця,
Святої Бригіди
Іменем названа.
Дім Божий —
вельми чималий,
До неба пнеться,
кам'яний.
Престоли, ікони,
Розп'яття Христове,
Найсвятіші тайни
Та й моці святих...
«Мши сьвенте, пацеже» —
— «побожні» кати?...
«Домінус, Доміно»!
— голосять ксьондзи.
О, Христе! О, Боже!
Чи бачиш, бачиш Ти
Наїзників хули?!
Воздай по ділам їх!
Ти високо, високо Ти!
А тут ось глибоко,
Прямо під вівтарем Тобі,
Сім метрів у землі —
Кацяби,² темниці гнилі,
— Важка тюрма³ у тюрмі.
Катують подоби Твої
За правди священні, людські
— Як і Тебе замучили колись, —
А мольби до Тебе їхні,
Мольби серця, рясні
Приглушують-обманюють
Органами Тобі...
О, горе на землі!

¹ Назва стосується Богослужб (молебнів) упродовж місяця травня (мая). Описане в вірші — це дійсність підневільного побуту

вояків підпілля 30 рр. у Західній Україні. На в'язничному подвір'ї Бригідок у Львові ріс каштан, був побіч костьол (каплиця), була під його вівтарем темниця («тюрма в тюрмі») — за часом і місцем, відповідне запілля для «маївки».

² Кацяба — у в'язничному жаргоні карцер, темниця, місце суворого покарання в'язнів за умов голоду (хліб і вода) і твердого ложа. Автор відбував там кару двічі по три дні, а сл. пам. Іван Кли- мів-Легенда карався там же декілька тижнів.

Галя МАЗУРЕНКО

БАБУСИНА КАЗОЧКА

(1919 — 35 — 69)

— Питаєш про казочку, внученьку!

Та щось не до казочки мені сьогодні, бо тепер «він» знов прилетить до мене. Це малюнок такий: ніщо на світі, сонечко ти моє, не пропадає, все залишається. Ось, станеться щось, люди думають, що ніхто не знає, воно прилетить і, хоч не було, а знаєш, як то воно було.

Я, буває, бачу, скрикну і прокинусь. А для чогось треба, щоб я побачила та тобі, малому, передала, хоч і страшне воно, слухай:

...стареньку кинули на землю, а перед тим так стиснули зуби поясом, що хруснули зуби і край шкіри ввійшов у рот. Потім вони трохи відпустили і помалу стали затягувати шию. Докторка затихла і її кинули всю криваву на підлогу. Її обличчя стало спокійне, мов щось побачило, чого не бачило ніколи раніш, таке прекрасне. Ті, що катували її в тюрмі, їх було двоє, сіли спочити, вони перевтомились у цю ніч.

— «Ну, каторга ця? День за днем. Надоїло». — сказав один і позіхнув.

Це все давно, давно, було, внученьку, в 1935 році. Я була далеко від Києва, за кордоном, і чекала якраз, коли в мене народиться твоя мама та писала до Києва листи, бо вона дуже турбувалася, чи не скоїться щось. Моя мама була лікарка, то все їй ввижалося, що за мною не додивляться.

Але знаєш, що ми передчували з нею, що щось лихе мусить скоїтися з нашим родом, і те лихе коїлось не так... І ми з мамою бачили сни, які збувались. Та за гарними снами пішли недобрі. Ось такий сон я й бачила в 1918 і 19-ім році, то й знала, що не мине.

Ми жили тоді коло Дніпра... от і сниться мені, неначе я сплю та чую голос, що так здушено каже: «Рятуй мене, рятуй, мене ж

закопають!» — Я злякалась і прокинулась. Ускочила та й не знала, що це тільки другий сон, що не прокинулась я, а далі сплю.

Бачу — біжить до мене моя мама, схопила за руку та й питає: — Що таке? — (В мене теж, внучку, була мама і тепер вона молодша від мене). Ми почали вгадувати, що це кричало? Я кажу: «Це напевно покійниця бабуня. Не ставила я за неї свічки».

А мама зблідла та так сумно шепоче. Ми завжди шепотіли, коли говорили про сні із нею. Це вважалося у світі за некультурність і поганий тон, і ніхто тоді про сні не балакав. От мама й здогадується:

— «А чи не була це наша Україна? Що ж нам робити?»

А я відповідаю: «Піду я, мамо, може щось допоможу?»

Мама не пускає: — «А як це не Вона? Як хтось інший удає її? Не ходи!»

— «Ні, піду. Це Вона напевно!»

Та й пішла я. Понабирала на дорозі та все для Неї, та все для Неї, і так мені щось важко, так страшно! Та не бійся, внучку, це тільки сон. Хто мені що дає та все приговорює, щоб не йшла. Ось підходжу я до цвинтаря. Підходжу до цвинтаря і бачу... Та мовчи, не бійся, а то не казатиму далі. Отак на малому цвинтарі розрита могила (чи ще не закопана) і лежить там труна. Тягне мене подивитися, хто там лежить. Кинула на гріб квіти. Мабуть Вона тут, думаю й починаю казати... коли віко помалу відсовується. «Тікаймо, це не Вона!» — скрикнула мама та й побігла з іншими врозтіч. А я стою і — ні з місця, коли попри мене майнула чорна тінь, мов велика чорна кішка, та за мною, та за братіком... підскочила й розірвала, а я за тінню — і страху не стало. Біжу, а вона на мене, лапою душить, перше за рот, а потім за горло — чорною лапою. А як розірвала й мене, то в мене стали надлюдські сили, внучку, і я почала боротися з нею та й, здається, почала переборювати, коли прокинулась і на цей раз у дійсності.

Ти, внученьку, слухай, а як помру, будеш більше розуміти. Все збувається, все вертається, ані одна... та ти спиш?

То і я собі далі розкажу. Не спиться мені цієї ночі. Ти казав, що ніби то бачив у сні мене не підлозі у крові, то й злякався, та це не була я, це мати моя, ми ж одна на одну подібні. А те, що бачив ти, як почали ми з тобою розмову, у сні та й злякався, дійсно було. Не слухає — спить... В дитини вже того болю нема. Нехай спить маленьке. А я далі собі докажу. Чого в тих двох, тієї ночі, що били мою маму, такі порожні очі? Тільки й вини було, що турбувалась за мене та написала листа...

Ну, щось і мені — час іти спати. Доброї ночі, рідненьке».

МАГІЧНА КЛАДКА
АБОЖ СИМВОЛ НЕВМИРУЩОСТИ

Ті писанки — це гимн живущому,
Як ярий на весні Ярило
Знов оживать дає минущому —
Щоб пахло і ряхтіло!

Вони чарують веселковістю —
Тих кольорів ласкальних грою,
І не жахають пострах-повістю
Про зустріч із Марою.

Прапредків дух снаги й величності
Бує знов, живе в нащадках —
Над смертю це, над прірву вічності
Яснить магічна кладка!

За барвами, за тими рисками
Читаєм думи й предків жести...
Бажалось їм — хоч барви блисками —
Свій рій думок донести!

С В Я Т И С Ь, М И С Т Е Ц Т В О . . .

«Святись, мистецтво в нас народнє!»
Щораз побожно я кажу
(У самолюбному «сьогодні»
Йому безкорисно служу).

Тож вас я щиро всіх вітаю,
На цьому полі трударів,
І сил у Бога вам благаю, —
Щоб ваш надхненням дух горів!

Святились норми у минулім,
Мистецтв народніх початки, —
Тому й серця до нього чулі,
Бо давні в них гудуть роки...

До нас віки (не відсьогодні)
Так промовляють писанки,
Веснянок спів, танки народні,
У колі — юнки, юнаки...

Живуть, живуть прадавні міти,
Щовесен — спалахи і в нас,
Як символ — оживають квіти...
Це вічний дзвінко плине час.

Ігор КАЧУРОВСЬКИЙ

НА МОГИЛІ МИХАЙЛА ОРЕСТА

В моїй заокеанській чужині —
Мов у тюрмі за мурами й ровами —
Не раз, було, примріється мені,
Що ми такі зустрінемося з Вами.

От і зустрілись. Ліс, не то квітник.
Чужі бабусі поливають квіти,
І щось мені говорить провідник.
Та тільки що? Не можу зрозуміти.

Граніт і мармур нерухомих брил
І молоді яснозелені зела.
Шукаючи чогось поміж могил,
Перебігає вивірка весела.

В цім квітнику, чи лісі, чи в саду
Прогріта сонцем ніжність мармурова.
Я довго мріяв. Я прийшов і жду.
А Ви мені не кажете ні слова.

Мюнхен, 4. травня 1969 р.

Галя МАЗУРЕНКО

МАГІЧНИЙ ХЛІБ

Хай котиться сонце попід землею
І благословляє на ранок.
Хай хліб прадідівський печуть мені феї
Та й янголи на сніданок.

Замішане тісто з горіхами й медом
Зачинено щільно до форми.
Опівночі піч розігріто, так треба,
Якраз коли сонце під домом.

Р. ВОЛОДИМИР

НА Д ПО П РА Д О М

На Попрадї світанок кучерявіє,
Розбуджує пінисту провесняну згадку
І, відмахнувши сивину історії,
Над Бескидами мостить сонцю срібну кладку.

Стара Любовня тямить сни поржавілі —
Бує над проваллям соколиним злітом,
То лебединим співом ласкає жалі,
Що ранять відгуком потоптаного міту.

А Спиські землі наче й ненарушені —
Здобичними хребтами синяви сягають,
Тоді в яри пірнають, на самому дні
Порозливавшися в каскади водограю.

Микола ПОГІДНИЙ

ПІД СТАТУЄЮ ВЕСТАЛКИ

З розгнuzданого Риму гість на постументі.
У дар це хтось приніс античну річ.
Опертись їй не міг я в першій тій моменті,
Як ясно глянула вона мені до віч.

Бо в неї вклав мистець чесноту чисту мрії,
Без людських вад земних, але святу, безгрішну, —
Явила так себе вона, привабна з виду й дії, —
Він чарівну троянду нам вказав розкішну.

Обличчя риси в ній достойні, красні, горді,
Як личить доні це прадавньої Геллади —
Це ж містерійний гимн красі і юній вроді,
Як бюст мітичної богині щастя — Лади.

Найбільша вартість в ній була в її обличчі,
У миті радощів розсміяна дитинність,
Що жертвує богам поваби чарівничі —
Ту божественну їм освячену невинність.

**

Якби усі були ми вольнокрилі,
Господарі своїх святих безмеж,
Чудес на світі скільки б ми зробили:
Ланів зорали, збудували веж.

І скільки б написали ми романів,
П'янкх симфоній, радісних поем,
В них сподівання вклавши полум'яні
Без заборон, без викреслених тем.

І ні один талант би не загинув,
І ні одне не зниділо б життя,
Усе б було для нашої людини:
Уся планета й тайни всі буття.

І кожен з нас би був громадянином,
А не рабом, тяглом сотнями літ,
І ми б жили лише для України,
Прославивши її на цілий світ!

24. 4. 1969.

Іван МАНИЛО

ДАЛЕКА ЗОРЕ!

Мамо, мамо: Не плач, не треба
(За фронтами гудуть фронти), —
Не повернеться син до тебе,
Не прибудеш до нього й ти.

Мамо, мамо! Далека зоре!
А яка ж ти мені близька!..
В твоїм зорі — смертельне горе,
Смерть повзе, мов гадюка слизька.

..І лежиш ти тепер в Кушугумі,
Над Дніпром там, де тиша і грім...
Та живеш ти у пісні і в думі,
В степовому пшеничному шумі
Чую голос: ти в серці моїм!

Павло САВЧУК

С О Н Е Т

Б-ч

Прийміть цю китицю, ці квіти,
Це від душі мій щирий дар, —
Вкладіть до вази, не порвіте,
Відчуйте серцем серця жар.

Нехай запахнуть нам ці квіти
У миті дотику сердець, —
Мов подих трав, кленові віти,
Любов'ю вас надхне співець.

У літні ночі солов'їні,
Де сніть колоссями поля,
Я вас цілунками зустріну:
Бальзамом нам дихне земля.

Огорне нас зелений килим
В обіймах спрагнення із милим!

Липень 1928 р.

Зорян ЗАРЕТНІЙ

В І Д Г О М І Н

Усміхнувся Див,
Ударив грім,
Струснув росу з небес
І стало — море.

І зорі,
Сузір'я всіх світів
Відбилися у свічаді голубім,
У смарагдовому просторі.

**Найкращий подарунок для друзів і знайомих — передплата на "Світання"!
Дорогі Читачі, поширюйте цей журнал бойової і продуквовленої
творчости!**

Василь ПАЧОВСЬКИЙ

КНЯЗЬ ЛЯБОРЕЦЬ

(Продовження з попереднього числа)

Та й ідуть купці від Греків
І од Німців, із Морави
І купують, що їм треба...
І б'ють всюди у дзвін слави,
Що Ляборець дикий край
Замінив у земний рай!

Олег, князь великий Руси,
У Києві дзвін той чує,
Племена всі взяв у руки —
Та Хорватів не воює,
Бо Хорватів один дар
Більший дані од Хазар!

Чують Угри, як на Руси
Золотом Ляборця дзвонять —
Та й зірвалися як хмара,
Свою орду з Дону гонять...
Аж доперлись до Карпат,
Але жах їх гнав назад.

Князь на горах чув шум орди —
Скочив з гір на Русь черлену,
Блиснув з горбів огнецвітом
Мов пустив дугу огненну,
Знявся стовп огню зі скал —
Запалав огнений вал.

Ліс огненними стовпами
Запалили дивні чати,
То олій горів підземний,
Димом заслонив Карпати.
Угрів кинув в жах і дур —
Закричали: «Тиз — Гадур!»

Глянув в Сонце Олег Віщий,
Із Кавказу блиснув громом,
Скочив левом, побіг туром,
Заграв Уграм хмароломом;
Впав орлом на один змах —
Сипнув перами в степах...

Утікали, куди очі...
Аж спинилися над Доном.
«Срібну Землю тиз сокотить!»
Гомоніли із поклоном
З диким жахом ув очох:
«Тиз-огонь, великий бог!»

Дзвенить слава у Києві,
Труби трублять в Велеграді,
Грають сурми у Предславі,
Сичать змії в Цареграді:
Князь Ляборець чародій,
Най прослідить тайну змії!

І приходить Грек премудрий
В гості ніби, з лестю змія,
І солодко промовляє
До Ляборця чародія —
І читає по очам,
Що нещасний князь є сам!

На чолі його задума
Не втаїлася од Грека;
Його мучить чорна дума,
Що за тайна в горі Пека,
Де є людській думці край —
Може там є вічний рай!

Грек провідав се про князя
Через чари красавиці,
Танечниці з Закавказзя —
Що стрункіша від ялиці,
А гінкіша від струї, —
А в'юнкіша від змії.

І солодко змії говорить,
Що думкам не має краю —
Хто охреститься водою,
Той дістанеться до раю,
Бо хто душу Богу дасть —
Над ним пекло тратить власть!

І зродилась в князя думка
Прослідити тайну світа —
Вмився грецькою водою
І чекає свята літа,
Як заблісне в дивну ніч
Вгорі Пека тисяч свіч!

ДРУГА ПІСНЯ

4.

Нічка в горах на Купайла.
Зорі світять, місяць сяє,
Дишуть зілля, пахнуть цвіти —
Гора Пікуй в світлі грає,
Наче золотом горить...
Хто се іде — кінь біжить!

Князь Ляборець йде під гору,
Ай вагається душею;
Жахом світять його очі,
Сховав перстень під кирею,
Слідить тіні у корчах —
Кожний шелест будить страх!

Пахнуть цвіти, дишуть зілля,
Аж повітря душить пахом,
Йому серце в грудях мліє...
Він поблід і глянув з жахом —
Дажбог слідить його з гір,
Його очі — тисяч зір!

Десь у зворі звірі виють,
Там запугало совою,
Див на верху древа свиснув,
Застогнала ніч грозою —
Кличе з ліса бісів біс,
Виє свистом цілий ліс!

Осина в лист зашуміла —
Світ довкола закрутився...

Під землею задудніло —
Змій стоіскрий підіймився,
Закрутився коло ніг —
Князь звалився на моріг.

Хмара бісів збігла з ліса
Різнопиких, стоязких...
Князь закрив лице рукою —
Луна гомін криків диких:
Хоче світлом вбити тьму,
Чур йому, а пек йому!

Гора Пікуй розвернулася,
Засіяла жаром-блиском —
Вийшов Пек! І зором супа
Глянув, крикнув, скочив з виском,
Вирвав з перста огнецвіт —
Вив зі щастя темний світ.

Скочив Пек на верх і блиснув
Огнецвітом понад миром —
Заклинав всі скарби світа
Чур окрутив скарби виром,
В скали вдарив буролім —
Перун оком верже грім!

То не буря громом грала,
Аж тріщали темні бори —
Розбивали скарби скали,
Аж трусилися всі гори;
Западались в глибінь гір,
Де не вздрить їх людський зір!

Тьма копитна танцювала
В скалах з реготом і глумом —
Перун крикнув — Пек запався,
Залунали гори шумом —
І все щезло — тихо, ша!
Зачарована тиша.

(Закінчення — в наступному числі)

Вол. ШЕЛЕСТ
Ватерлю, Канада

ІГОР КАЧУРОВСЬКИЙ — ПОЕТ, ПРОЗАІК, ЛІТЕРАТУРОЗНАВЕЦЬ

(Закінчення з попереднього числа)

1956 р. видавництво «Дніпрова Хвиля» (Мюнхен) видало прозовий твір Качуровського «Шлях невідомого», Твір цікавий і читається із захопленням. Мова, стиль мистецької інтерпретації подій і вчинків справді майстерні. Пригодницька фабула твору розгортається в цікавих перипетіях сюжетного плетива. Автор веде читача через складні лабіринти життєвих пригод однієї людини. Час-від-часу він ніби зупиняється разом із читачем, щоб умотивувати окремі вчинки й переживання героя. Такі зупинки чи авторські відступи повніше розкривають творчу своєрідність письменника, показують його мистецький профіль, культуру мистецького мислення.

Розпочинаючи підрозділ, автор робить відповідний вступ, яким уводить читача в атмосферу настрою. Такі психологічні приготування автор осягає або пейзажною картиною, або розширеним монологом. В обох засобах він проявляє в собі знавця людської душі, знавця складної біологічної механіки мистецького сприймання — уміє відчувати ефект своєї мистецької мови, що діє на зміслову чинність читачів, які сприймають і переживають авторові творчі задуми, ніби вони були свідками того, про що розповідає автор.

Пристаюючи до зображення тривожних ситуацій, наприклад, утечі з полону, при якій кожна помилка може спричинити катастрофальні наслідки, автор відповідними тонами забарвлює картини навколишньої природи. Природа у такому випадку ніби приймає співучасть у події, підсилює загальний настрій:

Ранок четвертого дня був найпохмуріший з усіх бачених мною осінніх ранків. Низько-низько звисала нерухома хмара, сіра наче бетонова стеля, і важка — ніби її тягар лежав на наших плечах. Туман то густішав, то рідшав — і тоді в даліні привидами маячили мокрі дахи, брудні стіни будинків, голі безлисті дерева.

У тих місцях, де мова йде про потребу рішучої дії, автор спонукує героя сказати дещо про себе самого, дати собі самохарактеристику:

Вождя з мене не вийшло. І ніколи не вийде, бо єдиний, кого мені в своєму житті трапилося вести за собою, був я сам.

В інших місцях автор вдається до іронічних підкреслень, до типізації людських професійних навиків, надаючи їм комізму:

Математик піде першим. Ми йому скажемо, що за найточнішим розрахунком якогонебудь Клявзевица певний відсоток

полонених мусить утекти. І він піде. «Автоматично піде».

Качуровський в основному описує у своїй прозі епізоди із життя підсоветських людей, стиснутих режимними правилами. У часі другої світової війни ці люди, збаламучені плутаниною мінливих подій, ставали ніби іграшковими фігурками на велетенській шахівниці збірної людської долі. Деякі з них уперто боролись, щоб знайти вихід із скомплікованих обставин; другі припишкли в борозні між життям та існуванням; треті шукали нейтрального становища, щоб залишитися людьми з вірою, що народ і земля перетерпить гіркий історичний момент, а далі «якось то воно буде».

Автор у більшості подає епізодичний ланцюг подій, у якому різні персонажі виконують свої ролі залежно від здібностей, міри відповідальності, подиктованої їх власним сумлінням, міри сили волі. Він уникає ширших моралізаторських повчань, залишаючи також поза рамцями уваги докладніші вмотивовування тих чи інших учинків. Так, наприклад, у розділі «Сохачовка» автор з глибоким відчуттям трагізму описав долю української дівчини-вчительки, відрядженої на працю в російське село — гніздо страшної венеричної хвороби. Появу її у тому селі автор виправдує офіційним призначенням, але найгірше, найстрашніше так і залишається невиправданим. Автор у цьому випадку йде слідом за логічною і традиційною моральною настановою, яка приводить тільки до однієї розв'язки: жіноча нестійкість засуджується самим життям найсуворішим присудом.

У розділі «Золотий льох» автор подає образ дівчини іншого типу, освітленого позитивними відтінками, немов би для пояснення, що суспільна цілість складається з різних одиниць, вартість яких виявляється власне в порівнянні.

— Ну, добре, ближче не підходь. До побачення. Вона махнула мені рукою, обернулась і швидко пішла.

— Чому я не пішов тоді до неї, з нею, за нею?...

У черговому прозовому творі «Дім над кручею» (В-во «Дніпрова Хвиля», Мюнхен, 1966), який є продовженням «Шляху невідомого», автор у ширших зарисах розвиває тематичне тло, показуючи низку яскравих картин, узятих із життя українських людей часів німецької окупації України.

Твір І. Качуровського «Дім над кручею» основою свого тематичного спрямування та мистецькою силою уподібнюється до таких творів української прози як, наприклад, «Вир» Г. Тютюнника та «Дикий мед» Л. Первомайського. Різнить їх, самозрозуміло, ідейний підтекст, який впливає із цілком протилежних полюсів.

Якщо Г. Тютюнник і Л. Первомайський усі ті кривди, які протягом війни довелося переживати населенню України, відносять

виключно на рахунок німецької окупації і всякий спротив тій окупації розцінюють, як мірило советського патріотизму населення, то Качуровський обвинувачує обидві окупації: большевицьку і німецьку, бо одна і друга заподіяли багато лиха народів. Зрештою, не Качуровський висловлює обвинувачення. Він тільки наводить низку епізодів, які самі вже є багатомовним обвинуваченням. Треба також указати, що ті обвинувальні епізоди не випинаються на передній плян, не виступають у самоцільній ролі тематичної основи твору, не випуклюються, як штучна схема, а творять собою реальну частину загального перекрою, взятого із життєвої правди.

Качуровський, перш за все, майстер літературної розповіді. Він розповідає спокійно, цікаво, безсторонньо, не уникаючи й пікантних подробиць. Власне така його творча своєрідність із повною силою виявляє те виняткове, що робить твір цікавим, те, що на довший час залишається у пам'яті читача після прочитання твору. Зокрема у творі привертають на себе увагу деталі побутового характеру, прості, щиросердечні, нерідко скрашені гумором, іронією, але без злоби. Із сторінок твору сходять ніби живі типові характери, які своїми вчинками, думками та вдачами складають вузли перипетій твору.

Качуровський, як «археолог суспільного побуту», уміє заглянути в тайники людського життя і кількома словами може передати те, що інший автор описував би на кількох сторінках. Ось, наприклад, проста, моторозна картина умирання старої вдови. Відчуваючи, що її земному існуванню надходить кінець, вона вдягла чисту сорочку і лягла на лаві під образами щоб умерти.

Першою наблизилась до вмираючої моя мати.

— Кланяйся, Мар'яно, моему Сергієві.

— Добре, буду кланятись, — без голосу, самими губами відповіла Мар'яна.

— І моему Митрохванові.

— Добре, буду кланятись...

Це вдови передавали через умираючу привіт своїм чоловікам на той світ.

Кількома короткими діялогами і такою короткою увагою Качуровський передав картину обряду вмирання селянки. Цю картину підсилює ще одна деталь: малолітній хлопчина, який гойдається на воротях і практикується, як він буде плакати за померлою бабусею.

Такий мовний лаконізм і перебирає на себе увагу психологічного навантаження, надає короткій розповіді глибокого змісту. Коли б цю подію описати ширше, то, правдоподібно, вона б перетворилась у малоцікавий опис-реєстр і більш нічого. Недарма ж О. Балзак твердив, що «мета мистецтва не в тому, щоб копіювати при-

роду, але — щоб виражати її.., потрібно схоплювати розум, глузд, характер речей і людей». Іншими словами, потрібно типізувати і явища, і характери, і окремі сегменти ситуацій.

Варто звернути увагу на персонажі у творі «Дім над кручею». Їх багато. Вони не схеми, а справді живі люди. Одні з них відзначаються більшою силою волі, інші — меншою. Деякі гідно живуть і так же безстрашно вмирають (Ніна, Сєвка Лукяненко, Карпо Бучук та неповнолітня симпатична Зіна). Другі хитрують, пристосовуються до тимчасових обставин і, ціною чужої кривди, забезпечують собі вигідніші умовини існування (Лесь Чуйко, Семен Чабак, поліцай Глистюк, Вероніка та цілий ряд інших). Треті тільки животіють. Це, за висловом автора, «обиджені люди», люди-лоза, які гнуться туди, куди вітер подме. Про них автор не говорить багато, а обмежується кількома влучними характеристиками, яких вповні вистачає для узагальнених підкреслень того найпасивнішого елемента українського населення, ледачій вдачі якого не властиві ні темперамент, ні почуття групової відповідальності, ні організована мобілізація сили волі.

Автор, як видно у творі, свідомий того, що характери найкраще можна показати у порівняльних зіставленнях. Лише при таких зіставленнях виявляються контрасти їхніх індивідуальних і групових особливостей. Так, наприклад, саме тоді, коли велися розмови про потребу формування озброєного відділу для самооборони і коли виявилася невдача такого пляну, — автор уводить до сюжетних перипетій енергійну Ніну. Такий композиційний засіб розрахований власне на контрастне зіставлення характерів. Крім того, постать Ніни спричинює пожвавлення у розвитку подій. Без Ніни такий розвиток був би повільним і малоцікавим.

Ніна появляється якось зовсім несподівано, без відповідного приготування, але саме тоді, коли її потрібно. Автор не повідомляє читача про її минуле. Читач майже нічого не знає про її життя до часу появи, однак хутко звикає до неї і з напруженням слідкує за її рішучими діями.

Образ Ніни — одчайдушної дівчини з гвинтівкою, яка ніби виступила на поєдинок зі своєю власною долею — не легко піддається спробам об'єктивної оцінки, бо в її образі втілено багато рис, які навіть невластиві для жіночих типів. Тут варто вказати на те місце, де вона влучним пострілом докінчує муки священника, розп'ятого на хресті. Як би ми не вмотивовували той її вчинок, — однаково дійдемо до висновку, що така «раціональна благодущність» не мусіла б бути вчинком жіночих рук. Однак Ніна має у своєму характері багато більше позитивних якостей: почуття непересічної дружби, при-

вабливу жіночість, господарську підприємливість, групову відповідальність, уміння швидко зорієнтуватись, де свої, а де вороги.

У постаті Ніни поєдналися дві окремі вдачі: вроджена, природня вдача української дівчини, яка жаліє втомлену бабку з прозорими крильцями і підставляє їй свій палець для спочинку; вона, передягнена в рясну спідницю, подобається старій Ремезисі і має все для того, щоб ущасливити життя у домі Ремезів. Друга половина її збірної вдачі — це відрухові інстинкти, які зформувалися в умовах ненормального, тривожного життя. Інстинкти самозбереження, які характеризують Ніну в хлопячій кепці, у штанях та з карабіном у метких руках. Такою її показано серед багатьох небезпек. Такою вона і вмирає.

Автор уміло розвиває і підсилює мотив трагізму, мотив нездійснених мрій. Особливо цей самий мотив набирає зворушливого звучання тоді, коли вмирає неповнолітня Зіна, порізана рукою бездушного виродка. Вона обіцяє розповісти про все як трохи засне, але вона вже не прокинулася.

Жіночі характери автор опрацьовував, як видно, з дбайливішим старанням. Вони чіткіші, ніж чоловічі. Зокрема заслуговує уваги образ матері головного героя твору, яку автор показав у найкращих відтіках свого письменницького хисту та синівського почуття. Описуючи її постать, він зумів розкрити складні переживання і відчутти голос материнського серця, того осередку найрізноманітніших нюансів радощів та гіркої болю.

Уміння помітити й відобразити своєрідністю своєї творчої манери щось справді виняткове, хвилююче — це вислід напруженої комбінації усіх факторів творчої сили автора, до якої входять: образне думання, емоційність, плян сюжетної структури, лексична умілість, а найголовніше — це здатність критичної самооцінки ефекту такої збірної комбінації різних творчих компонентів. Саме в цьому Качуровський уже виразно проявив свою непересічну компетентність.

Твір «Дім над кручею» має у змісті цілий ряд таких моментів, які загострюють увагу, змушують удумуватися в багатогранну суть суперечностей нашого світу; допомагають навіть і там, де, здавалося б на перший погляд, існує тільки безбарвний обрис, відшукати багатоманітні творчі відтиски, у яких відбито сліди боротьби світоглядів, катастрофальні герці хаосу та попелища людських мрій.

Треба признатись, що оцінка таких моментів часто зводиться до спрощування ширших понять. Так, наприклад, в образі потворного читач переважно бачить тільки потворне, але не зауважує тієї мистецької досконалости відображення, якою визначено його зміслове значення. А в творі Качуровського є такі місця, до яких треба підходити з двопляною оцінкою: «що показано» і «як показано». Без та-

кої передумови читач може розминутись із напрямом авторового світовідчуття. Зокрема це відноситься до тих читачів, які виховували свої літературні смаки на творах безпроблемного змісту, де не вимагалось критичного думання, бо оцінка змісту таких безпроблемних творів не піднімалася вище поверхових «подобається» чи «не подобається». Звичайно, що в розумінні проблематики літературних творів такий читач може легко розгубити свою увагу. Для такого читача твір Качуровського не донесе всього того, що в нім утілено авторським задумом, не говорячи вже про творчість Бодлера, чи Поль де Кока, де навіть вибагливіший читач мусить уважно зважувати елементи творчих виявів, щоб зрозуміти композиційну цілість.

Підсумовуючи всі ці міркування, ми ще змушені заторкнутися одне, сміємо думати, важливе питання, на яке вже зверталось увагу, а саме: Перед Качуровським, як уже згадувалось, розкрились нарості три напрями: поезія, проза та теоретичне літературознавство. Власне тут і напрохується питання: Котрий із цих трьох напрямів буде більш приманливим для Качуровського, Це питання стало ще актуальнішим після появи його «Строфіки».

«Строфіка — твір на 360 ст., де автор дбайливо опрацював одну із складових частин теоретичної поетики. З огляду на те, що маємо дуже мало серйозних праць із ділянки теоретичного літературознавства — «Строфіка» Качуровського стає неабияким здобутком у цій ділянці та ще більше підкреслює компетентність Качуровського як теоретика літератури.

В Україні теоретичне літературознавство перебуває на дуже низькому рівні, бо звели його до такого непоказного стану невибагливі стандарти соцреалізму — найубогішого з усіх відомих напрямів в історії розвитку української літератури. Недарма ж писав акад. О. Білецький, що саме слово «поетика» «звучало дико» для уха пересічного інтелігента.

На основі уважних спостережень можна зробити висновок, що той стан не покращав, а навпаки, погіршав, бо серед викладачів літератури в Україні вже мало залишилося таких, які без підготовчих конспектів відважувалися б вільно говорити своїм студентам про стилі, форми та жанрові відміни поетичних творів. Трудновато мається справа також і з процедурою конспективних приготувань, бо для цього потрібно відповідних джерел. Отже, викладачі змушені або «годувати» своїх студентів дешевизною, або послуговуватись працями вчених старшої, передреволюційної генерації, або перекладами з чужих літератур. Власне тому й не дивно, що кращі літературознавчі праці, такі як «Строфіка» чи стаття про неоромантизм в «Дуклі», появляються поза межами України; цим самим, здається, і треба б пояснювати факт перекладу з болгарської мови на українську праці

Тодора Павлова «Питання теорії та історії літератури» — праці, сказати б, посередньої вартости.

Ігор Качуровський — колишній студент Б. Ярха, збагатив ділянку нашого теоретичного літературознавства своєю «Строфікою», яка стане у природі для багатьох із тих, що стоять ближче біля проблем літератури. Саме це й спонукує нас розмірковувати над питанням: Котрій із трьох творчих ділянок присвятить більше уваги Ігор Качуровський після відзначення свого 50-ліття? Звичайно, що вказувати йому напрям було б нетактовною вимогою з нашого боку, але зважуючи прекрасне з корисним, осмілюємось зазначити, що ділянка нашого теоретичного літературознавства чекає ще на компетентних дослідників.

Кінець

ДО ВЕЛЬМИШАНОВНОГО УКРАЇНСЬКОГО ГРОМАДЯНСТВА

У Канаді створився Допомоговий Комітет для видання наукових творів знаного громадського діяча, поета, науковця і санскритолога проф. ВОЛОДИМИРА ШАЯНА, який живе в Лондоні, Англія.

Комітет плянує насамперед видати його твір п. з. «НАЙВИЩЕ СВІТЛО», що обіймає понад 60 сторінок машинопису. Це наукова і лінгвістично-порівняльна студія про Сварога і Хорса, а також священна правда про українську праісторію та духову самотність наших Прапредків. В аналізах з'ясовані основні значення слово-символів СВАР-СВАРГА-СВАРОГ, та багатьох інших, що показані у старовинних текстах санскритських «Гимнів Ригведи», де зберігся подих Духа наших Прапредків ще перед розподілом на різні арійські народи і племена. І тут, у цих гимнах, доказує проф. В. Шаян, збереглася ота найцінніша у світі спадщина Сивоволосого Батька — нашого Прапредка. В іншому розділі, через староіранські слова в мові «Авести», проф. В. Шаян, стверджує спільне похідне джерело з мовою «Гимнів Ригведи» у слово-символах СВАР-ХУАР-ХУАР, що в нашому преславному «Слові о полку Ігоревім» виступає під назвою ХОРС.

Над вище згаданими та іншими дослідками проф. В. Шаян працював багато років. В українській науці він уважається першим піонером, що дійшов таких висновків. На жаль, не мав досі можливості видрукувати своїх творів.

Наукова праця «Найвище Світло» пройме кожного українця великою національною гордістю на старовинність нашого Роду і його високої духової культури, яка своєю могутньою животворчою силою колись надхнула інші народи, і вони досьгодні живуть завдяки їй.

Свідомій українській громаді не слід допустити до того, щоб машинописи таких цінних творів нашого науковця лежали невидруковані. Тож витягнімо їх на денне світло! Допоможемо проф. В. Шаянові видати ці твори, — на вічну славу Україні!

Ласкаві пожертви із приміткою «На видавничий фонд проф. В. Шаяна» прохаємо негайно надсилати на адресу голови Громадського Комітету: інж. Нестор Роговський,

4834 St. Lawrence Blvd., Montreal 151, Que., Canada,

або секретарки Комітету: Лариса Мурович,

1950 Glenview Rd., Pickering, Ont., Canada.

Усі пожертви будуть поквитовані і своєчасно оприлюднені.

Українські видавництва у вільному світі прохаємо передрукувати цю відозву.

ЧЛЕНИ ДОПОМОВОГО КОМІТЕТУ В АБЕТКОВОМУ

ПОРЯДКУ:

Микола Бартків, Витбі, Онт., Юрій Буряківець, Флашинг, Н. Й., Зінаїда Бурггардт-Клен, Торонто, Онт., Олександр Гордієнко, Вестон, Онт., мец. Теодор Гуменюк, К.Р., Торонто, Онт., І. Гуртовенко, Ніягара Фалс, Онтарио, Мирон Ключко, Торонто, Онтарио, проф. Роман Кухар, Гейз. Канзас, д-р Галя Мазуренко, Лондон, Англія, Лариса Мурович, Пікерінг, Онтарио, д-р Микола Остафійчук, Ошава, Онтарио, інж. Олександра Палієнко, Торонто, Онтарио, Микола Понеділок, Нью Йорк, Н. Й., Лідія Рибчук, Торонто, Онтарио, інж. Нестор Роговський, Монреаль, Квебек, Левко Ромен, Торонто, Онтарио, Петро Сидоренко, Торонто, Онтарио, Ольга Третьяк, Монреаль, Кве., Олександр Третьяк, Монреаль, Кве., інж. Іван Янішевський, Торонто, Онт.

НА ПРЕСФОНД «СВІТАННЯ» СКЛАЛИ ПОЖЕРТВИ

О. Третьяк	\$12.50	С. Гузіль	2.00
Г. Рекуха	5.50	Михайло Голинський	1.50
Петро Магденко	5.00	І. Девонір	1.00
А. Мевша	3.00	А. Вовк	1.00
Наталя Дяків	2.50	В. Дивомир	1.00
М. Марків	2.50	О. Миронів	1.00
В. Гайдарівський	2.50	О. Станімир	1.00
П. Яцута	2.50	М. Макухин	0.50
В. Соломон	2.50	В. Микитчук	0.50
А. Кисіль	2.50	Ф. Ктитар	0.50
Д-р Д. Антоневиц	2.00	С. Сірант	0.50
Я. Коломиєць	2.00	Г. Старовіт	0.50
В. Брух	2.00		

Усім жертводавцям сердечна подяка!

В АДМІНІСТРАЦІЇ "СВІТАННЯ" МОЖНА НАБУТИ ТАКІ ТВОРИ

ПОЕЗІЇ

Володимир: Слово Золотої Діядеми. Вид. Орден, Лондон 1963; Баляда про Святослава. Вид. Орден, Лондон 1965; Баляда Лісового Шуму. Вид. Орден, Лондон 1965; Повстань Перуне. Вид. Орден, Лондон 1967; Гимни Землі. Вид. Орден, Лондон 1967; Т. Шевченко "Тризна" (переклад). Вид. Орден, Лондон 1963; Священний Героїзм, як основа укр. націоналістичного світогляду, есей. Вид. Орден, Лондон 1964. Ціна кожної книжки по 0.50 дол.

Галя Мазуренко: Пороги. Стор. 72. Вид. "Дніпрові Пороги", Лондон 1960. Ціна 1.50 дол.

Левко Ромен: Поеми. Стор. 72. Вид. "Євшан-Зілля", Торонто 1956. Ціна \$1.50.

Р. Володимир: Палкі Серця. Стор. 216 Нью-Йорк — Лондон 1964. Ціна 3.00 дол.

Ю. Буряківець: Серця П'яного Тепло. Стор. 256. Обкладинка роботи мистця Романа Пачовського. Нью-Йорк 1967. Ціна 5.00.

ПРОЗОВІ ТВОРИ

Ю. Мовчан: Про що варто б знати. Стор. 398. Вид. "Срібна Сурма", Торонто 1966. Ціна 5.00 дол.

Ігор Качуровський: Строфіка. Стор. 359. Вид. Інституту літератури ім. М. Ореста, Мюнхен 1967. Ціна 6.00 дол.

Книга-Альбом В. Ємець — у золоте 50-річчя на службі Україні. Про козаків-бандуристів. Стор. 378. Тверда обкладинка. Люксове видання. Голлівуд-Торонто 1961. Ціна 15 дол.

З М І С Т

Володимир — Дух Нації	1
Юрій Буряківець — Перун	3
Никифор Щербина — Віра Прапредків	5
Володимир — Слово Святослава	6
Олекса Рань — Кінь	7
Лариса Мурович — Веснянка	8
Р. Володимир — Павло	9
Іван Кравчук — Маївка	15
Галя Мазуренко — Бабусина Казочка	16
Левко Ромен — Магічна Кладка, Святись Мистецтво	18
Ігор Качуровський — На могилі Михайла Ореста	19
Галя Мазуренко — Магічний хліб	19
Р. Володимир — Над Попрадом	20
Микола Погідний — Під статуєю весталки	20
Віра Ворскло — Якби усі були ми вольнокриллі	21
Іван Манило — Далека Зоре	21
Павло Савчук — Сонет	22
Зорян Заретний — Відгомін	22
Василь Пачовський — Князь Ляборець	23
Володимир Шелест — Ігор Качуровський — поет, прозаїк, літературознавець	25
Відозва Громадського Комітету	31

Ціна: 75 центів.